

Funduk = han) gibi tarihî binalarla Arkeoloji Müzesi'nde muhafaza edilen tezvi-nat örneklerinden ve küçük buluntular-dan oluşur. Bibramla (Bâbürrerme), Aben Humeya (İbn Ümeyye), Abu İshaq (Ebû İshak), Aixa (Âişe), Albaida (Beydâ), Almanzora (Mansûr), Alamar (el-Ahmer), Andaluces (el-Endelûsî), Guadalahara (Vâdilhicâre), Boabdil (Ebû Abdullah), Fatima (Fâtıma), İsmail, Nuria (Nûriye) gibi yer ve ki-şi adları da şehrin İslâmî geçmişine olan bağlılığını devam ettirmektedir. Bunların dışında, halen Granada'da sayısı 2000'in üzerinde olan bir müslüman cemaati ya-şamaktadır. Bu cemaatin büyük çoğun-luğunu Pakistan, Hindistan, Ortadoğu ve Kuzey Afrika'daki İslâm ülkelerinden gelip şehre yerleşen kimseler teşkil eder; geri kalanlar ise ya İslâmî geçmişlerini keşfetmeleri sonucu veya diğer ülkeler-den gelen müslümanların gayretleriyle İslâm'a girmiş yerli mühtedilerdir.

Granada müslümanlarının bugün çatısı altında toplandıkları kuruluşlardan başlıcası Comunidad Islámica de al-Andalus (Endülüs İslâm Cemaati) adını taşımakta ve Albaicín semtinde dinî ilimler ve Arapça'nın öğretildiği bir medreseye, bir mescide ve kendi mensuplarının defnedildiği bir kabristana sahip bulunmaktadır. *País Islámico* adlı bir de aylık dergi çıkararak derneğin uzak hedefi Endülüs'ün ihyasıdır. Merkezi Madrid'de bulunan İspanya el-Centro Islámico (İslâm Merkezi), Granadalı müslüman çocuklarının eğitimi için Colegio hispano-musulman Averroes (İbn Rüşd İspanyol Müslüman Koleji) adlı bir ilkokul açmıştır. Müslüman cemiyetlerinin dışında bugün Granada'da İslâm ve Arap araştırmalarına yönelik iki de ilmî kuruluş bulunmaktadır. Bunlardan biri, Granada Üniversitesi bünyesinde yer alan ve Endülüs, özellikle Granada tarihiyle ilgili önemli çalışmalar yapan Arap-İslâm Araştırmaları Bölümü, diğeri Albaicín semtinde XV. yüzyıldan kalma Casa de Capiz adlı konakta faaliyet gösteren Escuela de Estudios Arabes'tir (Arap Araştırmaları Enstitüsü).

BİBLİYOGRAFYA :

Robert Hillenbrand, "Granada", *Dictionary of the Middle Ages*, New York 1989, V, 651-653; İbn Hayyân, *el-Muktebes* (nşr. P. Chalmeta — F. Corriente — M. Subh), Madrid 1979, s. 67-68, 93; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, Beyrut 1979, IV, 195; İbnü'l-Hatib, *el-İhâta*, I-IV; a.mlf., *el-Lemhatü'l-bedriyye fi'd-devletü'n-Naşriyye*, Beyrut 1400/1980; İbn Fazlullah el-Ömerî, *Mesâlik* (nşr. Gaudefroy-Demombynes), Paris 1927, s. 223-246; Himyerî, *er-Ravzü'l-mi'âr* (nşr. E. Lévi-Provençal), Kahire, ts., s. 23-24,

29-30; Ahmed b. el-Mehdî el-Gazzâl, *Netice-tü'l-ictihâd fi'l-mühâdene ve'l-cihâd* (nşr. İsmâil el-Arabî), Beyrut 1980, s. 194 vd.; *Zikru bilâdi'l-Endelûs* (nşr. Luis Molina), Madrid 1983, s. 10, 14, 69, 155; *Âhîru eyyâmi Ğrnâta* (nşr. M. Ridvân ed-Dâye), Dimaşk 1984; *Veşâ'îk 'Arabîyye Ğrnâtiyye* (nşr. Luis Seco de Lucena), Madrid 1961; M. Abdullah İnân, *‘Aş-rü'l-Murâbitün ve'l-Muvaħħidîn fi'l-Mağrib ve'l-Endelûs*, Kahire 1964, III/2, s. 645 vd.; a.mlf., *Nihâyetü'l-Endelûs*, Kahire 1966, s. 22 vd.; a.mlf., *Düvelüt-tava'if*, Kahire 1969, s. 120-146; Abdülkâdir Zimâme, *Ebû'l-Velid İbnü'l-Ahmer*, Dârülbeyzâ 1399/1979, s. 19 vd.; a.mlf., "Benü'l-Ahmer fi Ğrnâta", *el-Bahşû'l-ilmî*, sy. 26, Rabat 1976, s. 101-110; Âdil Saïd Biştâvî, *el-Endelüsiyyüne'l-mevârike*, Kahire 1983, s. 66-109; Hüseyin Münis, *Rihletü'l-Endelûs*, Cidde 1985, s. 137-205; Seyyid Abdülazîz Sâlim, *Fi Târîh ve ĥadâretü'l-İslâm fi'l-Endelûs*, İskenderiye 1985, s. 135-141; Leopoldo Torres Balbas, *Ciudades Hispano-Musulmanes*, Madrid 1985, s. 155-165; a.mlf., "Esquema demográfico de la ciudad de Granada", *al-Andalus*, XXI/1, Madrid 1956, s. 131-146; J. Vallvé, *La División territorial de la España musulmana*, Madrid 1986, s. 164-273; E. Lévi-Provençal, *España Musulmana*, Madrid 1987, IV, 219 vd.; a.mlf., "Nasrîler", *İA*, IX, 114-118; a.mlf. — G. Marçais, "Zirîler", a.e., XIII, 575-577; Cemaled-din Sürür, *Devletü Benî Kalâvün fi Mısır*, Kahire, ts. (Dârü'l-Fikrî'l-Arabî), s. 147 vd.; Bessâm el-Aselî, *el-Eyyâmü'l-hâsime fi'l-ħurûbi's-salbiyye*, Beyrut 1407/1987, s. 201-232; W. Irving, *Sükûtü Ğrnâta ahîrül-memâlikü'l-İslâmiyye bi'l-Endelûs* (trc. İsmâil el-Arabî), Ceza-yir 1988; Ahmed Abdurrahman es-Semâvî, *Rih-le ile'l-firdevsi'l-mefkûd: Rihletü'l-Endelûs*, Beyrut 1988, s. 104-157; Miguel Ángel Ladero Quesada, *Granada*, Madrid 1989; María Soledad Carrasco Urgoiti, *El Moro de Granada En La Literatura*, Granada 1989; David Gonzelo Maeso, *Garnâta Al-Yahûd*, Granada 1990; R. Arié, *El Reino Nasrî de Granada*, Madrid 1992; Receb M. Abdülhalîm, *el-Alâkât beyne'l-Endelûsü'l-İslâmiyye ve İsbânyâ en-Nasrâniyye fi 'aşri Benî Ümeyye ve mülûki't-tava'if*, Kahire, ts. (Dârü'l-Kütübü'l-İslâmiyye), s. 363-368; Luis Seco de Lucena, "De Toponimia Granadina sobre el viaje de Ibn Battûta al Reino de Granada", *al-Andalus*, XVI, Madrid 1951, s. 49-85; M. Tefvîk Belba', "Ğrnâta ve Kaşrû'l-ħamrâ", *Mecelletü't-Târîhiyyeti'l-Mısıriyye*, XVI, Kahire 1969, s. 67-99; Ahmed Muhtar el-Abbâdî, "el-A'yâd fi memleketi Ğrnâta", *Mecelletü Ma'hedî'd-dirâsâti'l-İslâmiyye bi-Madrid*, XV, Madrid 1970, s. 133-149; Abdurrahman Zekî, "Ğrnâta zînetü'd-dünyâ", *el-Faysal*, XI, Riyad 1978, s. 35-53; Ahmed M. et-Tühî, "Ğrnâta el-İslâmiyye fi nazari'r-raħħâleti'l-ecânib", *Evraķ*, IV, Madrid 1981, s. 141-145; Wilhelm Hoenerbach, "Was Bleibt uns vom Arabischen Granada?", *WI*, XXIII-XXIV (1984), s. 388-423; Jacinto Bosch Vilá, "The Muslims of Portugal and Spain", *JIMMA*, VII/1 (1986), s. 69-83; Cum'a Şeyha, "Sadâ sükküti Ğrnâta fi 'ş-şî'ri'l-Endelûsî", *Mecelletü Dirâsât Endelüsiyye*, özel sayı, Tunus 1992, s. 596-610; C. F. Seybold, "Ğrnâta", *İA*, IV, 779-781; A. Huici Miranda, "Ğarnâta", *EI²* (İng.), II, 1012-1014; J. F. P. Hopkins, "İlbîra", a.e., III, 1110; M. K., "Granada", *JE*, VI, 80.

MEHMET ÖZDEMİR

GİTRİF b. ATÂ

(الطريف بن عطا)

Gitrif b. Atâ el-Cüreşî el-Kindî

Abbâsiler'in Yemen ve Horasan valisi.

Halife Hâdî-İlelhak ve Hârünürreşid'in annesi Hayzürân'ın kardeşi olup Yemen'in Cüreş şehrine ve Kinde kabilesine mensup bir kişinin kölesi olduğu için Cüreşî ve Kindî nisbeleriyle anılır. *Târîhu Bu-ħârâ*'nın Arapça metninde babası yanlışlıkla Yemen meliki olarak gösterilir (s. 59). Efendisi tarafından âzat edildikten sonra Hayzürân'ın yanına gitti ve onun ricasıyla Halife Hâdî-İlelhak tarafından Yemen valiliğine tayin edildi (170/786-87). Daha sonra Hârünürreşid döneminde Abbas b. Ca'fer'in yerine Horasan, Sistan ve Cürçân valiliğine getirildi (175/791-92); iki yıl sonra da bu görevini Arûs lakabıyla tanınan Hamza b. Mâlik el-Huzâ'î'ye devretti. Valiliği sırasında Buhara'da oturup Mâverâünnehir'de meydana gelen olaylarla yakından ilgilendi. 175'te (791-92) Amr (Ömer) b. Cemîl kumandasındaki bir askerî birliği Karluk hükümdarına karşı Fergana üzerine gönderdi. Nâibi Dâvûd b. Yezîd b. Hâtîm'i de Sistan'da isyan eden Hâricî Hudayn el-Ükî'ye karşı sevketti. Gitrif b. Atâ'nın ölüm tarihiyle ilgili olarak kaynaklarda bilgi yoktur.

Gitrif'in valiliği döneminde gerçekleştirdiği en önemli işlerden biri de halkın gitrifî dediği yeni bir dirhem (el-fıddatü'l-gitrifiyye) bastırmasıdır. Buhara'da öncekleri Buhar-hudâtlar'ın (Buhara hâkimi) bastırdığı sikkeler kullanılıyordu. Daha sonra onun yerini büyük ölçüde Hârizm dirhemi almıştı. Şehrin ileri gelenleri Gitrif b. Atâ'ya başvurup sadece Buhara'da kullanıl-mak üzere sikke bastırmasını istediler. Gitrif bu teklifi kabul etti ve Kasr-ı Mâhak'ta altın, gümüş, kurşun, kalay, demir ve bakır karışımından sikke darbet-tirmeye başladı. Eski dirhemler saf gü-

Gitrif b. Atâ'nın adına darbettirdiği bir gitrifî dirhem (İstanbul Arkeoloji Müzesi, Teşhir, nr. 266)

müşendi. Gıtrîfî dirhemlerdeki gümüş oranı diğer mağşûş sikkelerden daha fazla olmakla beraber bunlar siyah renkte olduğu için halkın hoşuna gitmedi. Fakat tedavüle konuldu ve 6 gıtrîfî dirhem saf gümüşten yapılan 1 dirheme eşit olduğu belirtildi. Gıtrîfî dirhem haraç ödenirken bu rayîç üzerinden geçerli olacaktı. Buhara ve yöresinin haracı o sırada 200.000 dirhem civarındaydı. Nerşahî, bunun yeni para ile karşılığını 1.068.567 gıtrîfî dirhem olarak vermektedir (*Târîhu Buḥārâ*, s. 61). Barthold, bu rakamın doğrusunun 1.168.567 olduğunu ve metinde 100 rakamının karşılığı olan Farsça "sad" kelimesinin hafzedildiğini söyler (*Türkistan*, s. 221). Makdisî, Buhara haracının 1.166.897 gıtrîfî dirhem tuttuğunu ve bu dirhemlin Heytal bölgesinde tedavüle bulunduğunu belirtirken (*Aḥsenü't-tekâsîm*, s. 340) İbn Havkal gıtrîfî dirhemlerin sadece Buhara'da ve Mâverâünnehir'in bazı şehirlerinde geçerli olduğunu kaydeder (*Şüretü'l-arz*, s. 490).

Nerşahî, gıtrîfî dirhem zamanla değer kazandığını ve saf gümüş dirheme eşit hale geldiğini söyler (*Târîhu Buḥārâ*, s. 61). 522'de (1128) 100 saf gümüş dirhem 70 gıtrîfî dirheme, altın miskal de 7,5 gıtrîfî dirheme eşitti.

BİBLİYOGRAFYA:

Halife b. Hayyât, *Târîh* (Ömerî), Riyad 1405/1985, s. 461-463; Dîneverî, *el-Aḥbârü't-tvâil*, s. 387; Ya'kübî, *Târîh*, II, 399; Taberî, *Târîh* (Ebü'l-Fazl), VIII, 222, 241, 252, 347; Nerşahî, *Târîhu Buḥārâ* (trc. Emîn Abdülmeccid Bedevî — Nasrullah Mübeşşir et-Tarrâzî), Kahire 1385/1965, s. 59-61; Hamza el-İsfahânî, *Târîhu sinî mülûki'l-arz ve'l-enbiyâ*, Beyrut, ts. (Dâru Mektebeti'l-Hayât), s. 169-170; İbn Havkal, *Şüretü'l-arz*, s. 490; Makdisî, *Aḥsenü't-tekâsîm*, s. 340; Gerdîzî, *Zeynü'l-aḥbâr* (nşr. Abdülhay Habîbî), Tahran 1347 hş., s. 96, 129-130; *Târîh-i Sîstân* (nşr. Bahâr), Tahran 1314 hş., s. 153-154; Sem'ânî, *el-Ensâb*, IV, 301; Richard N. Frye, "City Chronicles of Central Asia and Khurasan", *Fuad Köprülü Armağanı*, İstanbul 1953, s. 167; Barthold, *Türkistan*, s. 218, 220, 221-223, 549; C. E. Bosworth, "al-Gıtrîf b. 'Atâ", *EI² Suppl.* (İng.), s. 326-327.

ABDÜLKERİM ÖZAYDIN

GİTRİFİ

(القطريفي)

Ebû Ahmed Muhammed b. Ahmed
b. Hüseyin el-Gıtrîfî el-Cürcânî
(ö. 377/987)

Muhaddis.

280 (893) yılından sonra Hazar denizinin güneydoğusundaki Dihistan'da doğdu. Dedesinin büyük dedesi olan Gıtrîf b. Cehm'e nisbetle Gıtrîfî, Cürcân'da ya-

şamasi sebebiyle Cürcânî, Nişâburlu olan babası ve daha sonra kendisi Dihistan ribâtında kale kumandanlığı yaptığı için Ribâtî ve Gâzî nisbeleriyle anılır. Benî Abdülkays'a nisbetle Abdî ve Abkasî nisbeleriyle de bilinir. Gıtrîfî babasının kale kumandanı olduğu sırada dünyaya geldi ve ailesi bir müddet sonra Cürcân'a giderek oraya yerleşti. Tahsil hayatının başlangıç dönemi hakkında bilgi bulunmamakla birlikte 301'de (913) vefat eden İbrâhim b. Yûsuf el-Hisencânî'den hadis rivayet ettiği bilinmektedir. Gıtrîfî Cürcân'da Haşan b. Süfyân en-Nesevî, Ebû Halife el-A'mâ, Ebü'l-Abbas İbn Süreyç, Zekeriyâ b. Yahyâ es-Sâcî, İbn Huzeyme ve Ebû Avâne el-İsferâyînî gibi muhaddislerden hadis tahsil etti. Fakih ve muhaddis olan hocası Ebü'l-Abbas İbn Süreyç'den naklettiği hadislerin yegâne râvisi odur. Zehebî onun Hemedan, Rey, Bağdat ve Nişâbur gibi ilim merkezlerinde hadis öğrendiğini belirtmektedir (*Târîhu'l-İslâm*, s. 615). Arkadaşı ve yaşça kendisinden büyük olan Ebû Bekir el-İsmâilî eş-Şahîh'inde Gıtrîfî'den 100'den fazla hadis rivayet etmiştir (*a.g.e.*, s. 615). Sehmî ise bu hadislerin yirmi civarında olduğunu söylemektedir (*Târîhu Cürcân*, s. 430). Bir hocadan öğrenilen hadislerin kendisi hayatta iken rivayet edilmesine geleneğe aykırı olduğundan Ebû Bekir el-İsmâilî, Gıtrîfî'nin adını değişik şekillerde tedlis* ederek

ondan rivayette bulunmuştur. Gıtrîfî'den ayrıca Ebü'l-Kâsım ez-Zeccâcî, Hamza b. Yûsuf es-Sehmî, Ebû Nuaym el-İsfahânî ve Ebü't-Tayyib et-Taberî gibi önemli kişiler hadis nakletmişlerdir.

Hâfız, sika ve sebt sıfatlarıyla anılan ve çok hadis rivayet etmesiyle tanınan Gıtrîfî hadis tahammül ve edâsında ciddi davranan muhaddislerden biriydi. Ebû Bekir el-İsmâilî'nin ibadete düşkün olduğunu söylediği Gıtrîfî'nin ömrünün sonlarına doğru hâfıza kaybına uğradığı ileri sürülmüşse de onu daha iyi tanıyan talebesi Hamza es-Sehmî'nin bu iddiaya *Târîhu Cürcân*'da yer vermediğini kaydeden İbn Hacer el-Askalânî bunun doğru olmadığını belirtmektedir.

Gıtrîfî 377 yılı Receb ayında (Kasım 987) Cürcân'da vefat etti.

Eserleri. 1. *Cüz'ü'l-ḥadîş*. Âlî rivayetleri ihtiva etmesi sebebiyle kaynaklarda övgüyle sözü edilen ve çeşitli konulara dair doksan bir hadis ihtiva eden bu cüzün üç nüshası günümüze ulaşmıştır (Köprülü Ktp., nr. 1584/9, vr. 85^a-94^b; Dârü'l-kütübî'z-Zâhiriyye, Mecmua, nr. 13, vr. 51^a-64^b, Mecmua, nr. 40, vr. 36^a-52^a). Eser ve müellifi üzerinde Yusuf Ziya Keskin *Ebû Ahmed el-Gıtrîfî ve Hadis Cüz'ü* adıyla yüksek lisans çalışması yapmıştır (MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1990). 2. *Ḥadîşü ḥîşân*. Eserin bir nüshası Dârü'l-kütübî'z-Zâhiriyye'dedir (Mec-

Gıtrîfî'nin *Cüz'ü'l-ḥadîş* adlı eserinin ilk iki sayfası (Köprülü Ktp., nr. 1584)

